

SINGER LAREN AUTOPUZZELTOCHT

Een kunstreis door 't Gooi

Waar woonde Jan Sluijters?

Wat is dat toch met
schilders en schapen?

Waar zijn deze plekken?
Bestaan de kerken nog?

Welkom!

Welkom bij de autopuzzeltocht van Singer Laren. In deze rondrit door het Gooi ga je op ontdekkingsreis langs de sporen die de vele kunstenaars en architecten in het Gooi hebben achtergelaten. Zo'n 150 jaar geleden wordt het dorp Laren ontdekt door schilders die op zoek zijn naar schilderachtige plekjes. Met de komst van de Gooische Stoomtram in 1882 is het pittoreske Gooi vanuit de stad een stuk sneller bereikbaar en vanaf dat moment komen er steeds meer kunstenaars naar Laren.

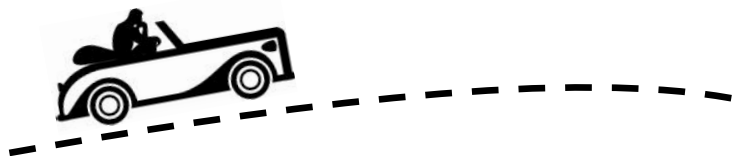
De schilderijen uit Laren zijn in die tijd erg geliefd onder verzamelaars. Er is veel vraag naar de binnenhuizen en de heidelandschappen met schapen, niet alleen in Nederland, maar ook in Engeland en Amerika. Dat enorme verkoopsucces trekt steeds meer kunstenaars aan. Rond 1900 is het 's zomers een drukte van belang op de hei en op de Brink waar kunstenaars onderdak vinden in Hotel Hamdorff. Ook het Amerikaanse echtpaar William en Anna Singer bezoekt het inmiddels wereldberoemde dorpje. In 1902 huren zij voor het eerst kamers bij Hamdorff. William Singer gaat meteen enthousiast buiten schilderen en besluit hier langer te blijven. Net als veel kunstenaars bouwen ook de Singers een huis in het dorp en dat hangen ze vol met de schilderijen die ze hier verzamelen. Rond hun villa De Wilde Zwanen uit 1911 zijn het museum en theater van Singer Laren gebouwd. Na 1900 wonen ook steeds meer kunstenaars in het Gooi die de commerciële heidelandschappen zat zijn en de kunst willen vernieuwen. Zij experimenteren met nieuwe kleuren, vormen en schildertechnieken. Die zogenaamde 'modernisten' kom je tegen in deze autopuzzeltocht.

We wensen je een veilige rit en veel plezier tijdens deze kunstreis door het Gooi!

Chris Beekman (1887-1964), *Hondenkar en automobiel*, 1916, olieverf op doek, 42,5 x 82,9 cm, Singer Laren, bruikleen RCE.

Honderd jaar geleden kon je hier ook al bijzondere auto's spotten.

INSTRUCTIES AUTOPUZZELTOCHT

De inhoud van deze kunsttour is ontwikkeld door Singer Laren in samenwerking met autopuzzeltocht.nl. Voordat je start met de puzzeltocht, adviseren wij jullie onderstaande goed door te lezen. De bolletje-pijltje-navigatie is namelijk best pittig! Je kunt ook ons instructiefilmpje van de Familie Trip op de website van autopuzzeltocht bekijken (<https://autopuzzeltocht.nl/hoe-het-werkt>).

Navigatie

Dit roadbook heeft een navigatiesysteem dat bolletje-pijltje wordt genoemd. Het werkt als volgt:

- Het bolletje is het punt waar je nu bent;
- De handeling die je moet doen is de pijl;
- De eventuele overige tekens geven de verkeerssituatie aan (bijvoorbeeld weg naar rechts, maar pijl zegt rechtdoor of rotonde);
- Op verschillende punten hebben we nog wat extra informatie toegevoegd.

Toch verdwaald? Zoek dan de eerstvolgende straatnaam of naam (bijvoorbeeld "Ga naar rechts de Kerkstraat in") op in het roadbook en rijd daar naar toe. Vervolgens pak je vanaf die instructie de navigatie weer op.

Start Singer Laren autopuzzeltocht:

Singer Laren, Kiss & Ride parkeerplaats aan de Oude Drift 1, 1251 BS Laren

Autobingo

In het roadbook vinden jullie ook een auto-bingokaart. Print deze uit voor de achterbank en probeer alles wat op de foto's staat te vinden onderweg. Wie heeft als eerste bingo? Let op, bij de valse bingo moet er een liedje gezongen worden! *TIP: regel wat kleine cadeautjes voor als er bijvoorbeeld een rij gevonden is, zoals een zakje snoep of iets anders lekkers.*

Informatie en vragen

Je navigeert met het roadbook (bolletje-pijltje). De leuke weetjes, historische informatie en vragen vind je genummerd in het hoofdstuk 'Weetjes en vragen' (vanaf p. 6). In het roadbook wordt steeds verwezen naar het juiste nummer. *LET OP:* voor het oplossen van de puzzels en vragen hoeft je de auto niet uit!

Tips en regels

- Dit is een familie-uitje (en leuk voor kinderen vanaf ± 6 jaar)
- De puzzeltocht is zo gemaakt dat je onderweg niet *hoeft* uit te stappen. Mocht je dit wel doen, dan gaag 1,5 meter afstand houden van anderen.
- Heb je klachten als verkoudheid of griep, **BLIJF THUIS!**
- Eventueel afval graag meenemen naar huis.
- Houd je aan de verkeersregels.
- In de route is zoveel mogelijk rekening gehouden met wegafzettingen en omleidingen. Wij kunnen niet garanderen dat deze niet "plotseling" voorkomen. Mocht dit wel zo zijn, dan kunt u Singer Laren of Autopuzzeltocht.nl hiervoor niet aansprakelijk stellen.

Definities

Autopuzzeltocht

Is een individueel evenement bestaande uit een met een motorrijtuig langs openbare wegen af te leggen route, welke wordt gereden volgens een aan de deelnemers te verstrekken roadbook.

Deelnemer

Ieder lid van een equipe bestaande uit een bestuurder en een navigator – en eventueel extra deelnemers – die samen de bemanning vormen van het motorrijtuig waarmee zij aan de autopuzzeltocht deelnemen.

De organisatie

Singer Laren is de organisator van de Singer Laren autopuzzeltocht.

De deelnemer is zich bewust van het feit dat deelname aan de autopuzzeltocht zowel voor de deelnemer als voor derden het risico meebrengt van zaakschade en autoschade (letselschade), gevolgschade daaronder begrepen. De deelnemer neemt deze risico's uitdrukkelijk voor zijn rekening en verklaart lichamelijk en geestelijk gezond te zijn om aan dit evenement deel te nemen en in het bezit te zijn van een geldig rijbewijs.

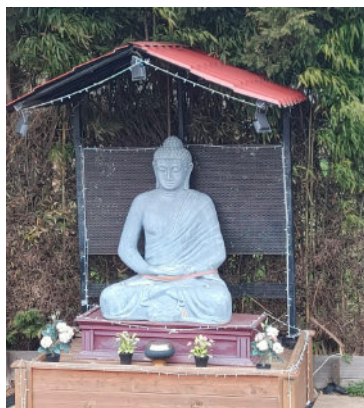
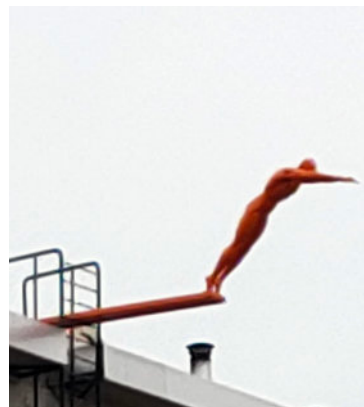
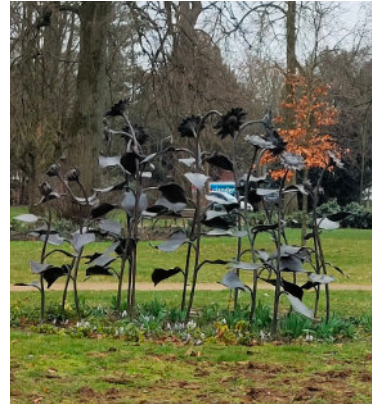
De organisatie, partners, locaties, vrijwilligers en overige medewerkers aanvaarden geen enkele aansprakelijkheid voor welke schade dan ook – ongeacht waaruit die schade bestaat en hoe die is ontstaan – die een deelnemer verband houdende met zijn of haar deelname aan de autopuzzeltocht lijdt dan wel aan derden of andere deelnemers veroorzaakt.

De deelnemer verklaart dat hij de organisatie, partners, locaties, vrijwilligers en overige medewerkers niet aansprakelijk zal stellen of houden en hen zal vrijwaren voor enige door hem/haar geleden schade, materieel of immaterieel, letselschade hieronder inbegrepen. Door boeking van de autopuzzeltocht gaat de deelnemer akkoord met de bovenstaande bepalingen.

Jan Sluijters (1881-1957), *Landschap bij Laren met fietsers*, ca. 1910-1911, olieverf op doek, 51,4 x 71 cm, Singer Laren, schenking Collectie Nardinc.

Autobingo

WEETJES EN VRAGEN

STARTPUNT SINGER LAREN, OUDE DRIFT 1, LAREN

Op de plaats waar nu de entree van Singer Laren is met de achterliggende nieuwe theaterzaal, was vroeger de bosachtige tuin van de Singers met een vijver. Op het schilderij van William Singer zie je nog net het hoekje van de villa waar nu de nieuwe theatervleugel aan gebouwd is.

Links: Singer Laren, foto van Jan Buteijn, 2019

Rechts: William Henry Singer Jr. (1868-1943), *In mijn tuin*, 1913, olieverf op doek, 100,5 x 105 cm, Singer Laren.

1. ANTON MAUVE, NAARDERSTRAAT 48, LAREN

Links op de hoek van de Naarderstraat staat de villa van de succesvolle Haagse-schoolschilder Anton Mauve. Op zoek naar nieuwe schilderachtige plekjes komt Mauve in de zomer van 1882 voor het eerst in Laren. Het spoor van de Gooische Stoomtram is dat jaar net verlengd van Hilversum tot Laren. Mauve is meteen weg van de lieflijke uitstraling van de 'binnenhuizen, wegen, akkers, [en] boschjes' die hij hier ziet. Ondanks het slechte weer tekent hij meteen veel in zijn schetsboek.

In de jaren daarna komt Mauve regelmatig terug in Laren en in 1885 laat hij dit huis bouwen. Direct achter zijn huis stapt hij de hei op met verderop het naar hem vernoemde 'Mauvebosje'. Zijn buitenstudies gebruikt hij als geheugensteuntjes bij het schilderen in zijn atelier.

In zijn schilderijen wil hij vooral de sfeer overbrengen van de indrukken die hij in de natuur opdoet. *Het pasgeboren lam* is een prachtig voorbeeld van zo'n impressie. Mauve plaatst het nieuwe leven in de spotlight van de heldere lentezon.

Anton Mauve (1838-1888), *Het pasgeboren lam*, ca. 1884, olieverf op doek, 50 x 70 cm, Collectie Singer Laren.

Vraag 1.

Anton Mauve vernoemt zijn nieuwe huis in Laren naar zijn vrouw Jet Carbentus, een nicht van Vincent van Gogh. Wat was haar volledige voornaam?

- A. Harriët
- B. Henriette
- C. Hettie
- D. Ariëtte

2. FERDINAND HART NIBBRIG: NAARDERSTRAAT 63, LAREN

In 1894 laat de schilder Ferdinand Hart Nibbrig net buiten het dorp Laren, aan de Rijksweg van Amsterdam naar Amersfoort, een riant woonhuis met atelier bouwen: De Olmenhove. Langs deze weg, nu de Naarderstraat, wordt in 1881 het spoor van de Gooische Stoomtram aangelegd. Aan de overkant van de straat liggen nog steeds de eeuwenoude akkers waar Hart Nibbrig toen op uitkeek. Je herkent de vele kunstenaarshuizen in het Gooi aan het grote atelierraam. Ook De Olmenhove heeft zo'n hoog raam op het noorden, dat de hele dag een gelijkmatig licht de werkruimte binnenlaat.

Ansichtkaart van de Naarderstraat, gezien vanaf de hoek met de Oude Naarderweg, met links De Olmenhove, ca. 1907. Foto Historische Kring Laren.

Hart Nibbrig schildert vanaf 1894 veel in de directe omgeving van zijn huis, ook zijn tuin met boomgaard en moestuin. Rond 1900 is hij een van de modernste schilders in Laren. Hij experimenteert met de nieuwste schilderstijlen uit Parijs, waar hij zelf geweest was. In zijn schilderijen wil hij vooral de werking van het licht uitdrukken. Dat doet hij door de olieverf met stippen en korte streepjes in lichte, heldere kleuren op het doek aan te brengen. In een satirisch tijdschrift wordt zijn vernieuwende techniek spottend 'confetti smijten' genoemd.

Ferdinand Hart Nibbrig (1866-1915), *Boomgaardje*, ca. 1903, olieverf op doek, 50,5 x 60,5 cm, Singer Laren.

Vraag 2.

Hoe noem je de stippeltechniek uit Parijs die Ferdinand Hart Nibbrig in zijn schilderijen toepast?

- A. confettiïsme
- B. carnavalisme
- C. stippelmania
- D. pointillisme

3. WILLEM STEELINK: SCHAAPSKOOI, BLARICUM

De heidelandschappen met schapen van Anton Mauve zijn gewild onder verzamelaars van moderne kunst, tot in Engeland en Amerika aan toe, en de vraag naar dergelijke schilderijen blijft na het overlijden van Mauve in 1888 nog tientallen jaren bestaan.

Dat succes leidt ertoe dat een jongere generatie kunstenaars zich ook in Laren en Blaricum vestigt. In de voetsporen van Mauve schilderen zij vergelijkbare voorstellingen in dezelfde vlotte impressionistische schilderijstijl. Een van hen is Willem Steelink junior. In 1897 schildert hij de Larense schaapskooi, die vergelijkbaar is met de schaapskooi die nu nog in Blaricum staat.

Willem Steelink jr. (1856-1928), *Larense schaapskooi*, 1897, waterverf op karton, 49 x 72 cm, Singer Laren.

4. CO BREMAN: WITTE BOERDERIJ BOCHT TORENLAAN, BLARICUM

Co Breman (1865-1938), *Boerenerf*, 1899, olieverf op doek, 142 x 101,5 cm, Singer Laren.

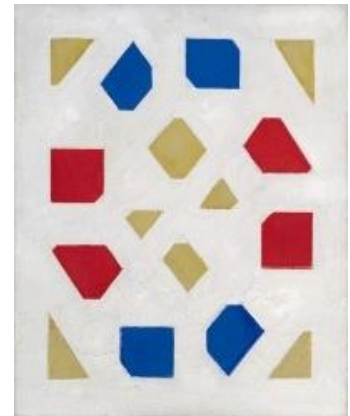
Dankzij de actieve ondernemer Jan Hamdorff, eigenaar van Hotel Hamdorff aan de Brink van Laren, vinden veel kunstenaars rond 1900 onderdak in panden die hij opkoopt en verbouwt tot atelierruimte. Een van die panden is de voormalige brouwerij in de witte boerderij aan de Torenlaan. In 1897 huurt de net uit Brussel teruggekomen kunstenaar Co Breman er een atelier. Hier wil hij rechtstreeks naar de natuur werken. Vlakbij schildert hij een boerenerf dat hij met korte penseelstreken in frisse kleuren op groot doek vastlegt. Net als Hart Nibbrig had Breman in Brussel de nieuwste schilderkunst van de neo-impressionisten leren kennen. In Nederland krijgt hij niet meteen waardering voor dit dorpsgezicht. Een kunstcriticus vindt het een mislukte 'nieuwerwetse poging om de zon binnen te halen'. Hij ziet het schilderij als 'de natuur, [...] beschenen door eene kunstmatige zon van koel electrisch licht'.

Vraag 3.

Waar zien jullie onderweg nog het oude Laren en Blaricum? Zou het schilderij 'Boerenerf' van Co Breman ook nu geschilderd kunnen zijn? Praat hier met elkaar over, waarom vind je van wel/niet?

5: BART VAN DER LECK: BIJENSTAND 3, LAREN

Tegenover de Gooische School, verstopt achter een hoge heg, ligt villa De Boschhoek. Vanaf 1916 woont en werkt in dit huis de kunstenaar Bart van der Leck. Hij is in die jaren een van de belangrijkste vernieuwers van de beeldende kunst in Nederland. Van der Leck heeft intensief contact met Piet Mondriaan en Theo van Doesburg. In 1917 richt hij met hen de nu wereldberoemde beweging De Stijl op. Zij streven naar een universele beeldingsvorm. In 1917-1918 schildert Bart van der Leck enkele volledig abstracte composities van geometrische vlakjes in de primaire kleuren tegen een witte achtergrond. Hiermee beïnvloedt hij rechtstreeks Piet Mondriaan die in dezelfde tijd ook in Laren woont. In 1919 verhuist Van der Leck naar Blaricum, waar hij blijft wonen tot zijn dood in 1958.

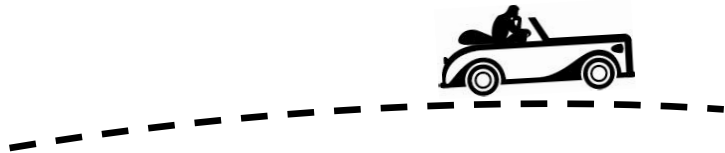

Bart van der Leck (1876-1958), *Compositie 1917-'18*, olieverf op doek, 42 x 30 cm, Singer Laren, aankoop met steun van de Vereniging Rembrandt, de Bankgiro Loterij en het Mondriaan Fonds.

Vraag 4.

Wat zijn de primaire kleuren, ook wel hoofdkleuren genoemd, waarmee je elke kleur kunt mengen?

- A. Rood, Wit, Blauw
- B. Rood, Groen, Blauw
- C. Rood, Blauw, Geel
- D. Zwart en wit

6. DE BRINK, LAREN

De Brink is sinds oudsher het middelpunt van het dorp Laren. Aan de Brink liggen de twee kerken van het dorp en aan de overkant van de weg kwamen de reizigers in herberg *De vergulde postwagen* samen, later omgedoopt tot Hotel Hamdorff. Al voor 1880 trok Laren de eerste kunstenaars aan, maar met de aanleg van de Gooische Stoomtram in 1882 was het dorp uit Amsterdam veel sneller bereikbaar. Daardoor groeide de toestroom van kunstenaars, forenzen en toeristen. Na 1900 was het hier vooral 's zomers een drukte van belang.

De vijver werd vroeger Coeswaerde of Koesweerd genoemd, want daar dronken de koeien en schapen dagelijks. Veel kunstenaars hebben de kern van het dorp vastgelegd. Kort voor 1900 verbeeldt Ferdinand Hart Nibbrig de vijver als een stemmig sfeerbeeld in de schemerige maand november in een verfijnde realistische schilderijstijl. Tijdens de Eerste Wereldoorlog schept de Belgische banneling Gustave De Smet met zijn woeste penseelstreken en felle kleuren een dreigende sfeer.

Links: Ferdinand Hart Nibbrig (1866-1915), *De Koesweerd*, ca. 1899, olieverf op doek, 65,5 x 54,5 cm, Singer Laren.

Rechts: Gustave De Smet (1877-1943), *Brink te Laren, avond*, 1916, olieverf op doek, 113 x 133 cm, Singer Laren, aankoop met steun van de Vereniging Rembrandt en het VSBfonds.

Vraag 5.

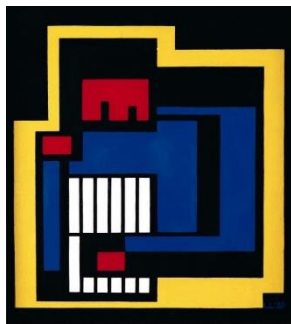
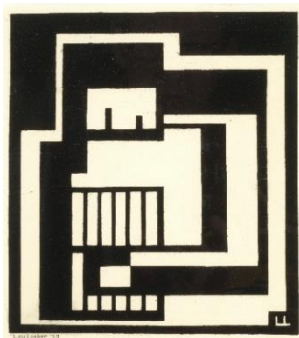
Waarvoor werd de vijver op de Brink vroeger voor gebruikt? Als.....

- A. wasplaats
- B. speelplaats voor de dorpskinderen
- C. drinkplaats voor het vee
- D. drinkwatervoorziening van het dorp

7. LOU LOEBER, EEMNESSERWEG 36A, BLARICUM

In Villa Zonnehoef groeit de kunstenaar Louise, ofwel Lou Loeber op in een welgesteld en sociaal bewogen gezin van kunstliefhebbers. Al op jonge leeftijd krijgt ze schilderlessen van Co Breman en na haar opleiding aan de Rijksacademie in Amsterdam gaat ze weer wonen in haar ouderlijk huis aan de Eemnesserweg 36A in Blaricum. Rond 1920 maakt ze kennis met het werk van Piet Mondriaan in de collectie van de verzamelaar Sal Slijper die even verderop woont. Loeber ontwikkelt vanaf die tijd een geabstraheerde schilderstijl, waarin ze de werkelijkheid vereenvoudigd weergeeft in composities die ze opbouwt uit lijnen en geometrische vormen in egale kleurvlakken.

De zichtbare werkelijkheid blijft haar uitgangspunt en die is ook altijd herkenbaar in haar voorstellingen. Volledig abstracte kunst vindt de socialiste Loeber namelijk te elitair. Zij vindt dat kunst juist voor iedereen begrijpelijk en toegankelijk moet zijn. Ze verkoopt haar werk daarom aan huis en houdt haar schilderijen betaalbaar door er meerdere exemplaren van te maken. Ook drukt ze grafiek in oplage. Een voorbeeld is de voorstelling *Lezende*:

Lou Loeber (1894-1983)

Links: *Lezende*, 1929, linoleumsnede, 20 x 17,8 cm, Singer Laren.

Rechts: *Lezende*, 1930, olieverf op board, 48 x 40,5 cm, Singer Laren.

Vraag 6.

Praat met elkaar over de stelling: kunst moet voor iedereen begrijpelijk en toegankelijk zijn. Ben je het hiermee eens? Waarom wel/niet?

8: DOOYEWAARD STICHTING, SCHAPENDRIFT 75, BLARICUM

Op deze plek vind je drie authentieke ateliers uit de periode rond 1900. Deze houten gebouwtjes stonden op verschillende locaties in Laren en Blaricum en zijn naar deze plek verplaatst. Wisten jullie dat in een van de hutten Piet Mondriaan gewerkt heeft? Sterker nog, Mondriaan werkte in dit atelier, dat toen nog aan de Noolseweg stond, in 1917 het jaar waarin de beweging De Stijl ontstond. De Dooyewaard Stichting beheert de hutten en zet zich om dit bijzonder cultureel erfgoed te behouden.

Nu werkt hier ieder jaar een kunstenaar met een beurs van de Dooyewaard Stichting. De ateliers zijn ieder jaar tijdens de Open Atelierdag van Blaricum te bezichtigen.

Het gerestaureerde atelier van Mondriaan, foto Dooyewaard Stichting.

9. ANNA EN WILLIAM SINGER, TORENLAAN 50, BLARICUM

Dit opvallende gebouw met zijn witte bakstenen en groene geglaazuurde dakpannen is nog steeds een eyecatcher aan de Torenlaan. Villa Nederheem wordt in 1937 gebouwd in opdracht van William en Anna Singer. De Larense architect Hendrik Elzinga (1877-1949) ontwerpt dit royaal landhuis voor hen. 's Winters ontvangen ze er hun Gooise vrienden op etentjes en huiskamerconcerten. De noordvleugel van het huis is bestemd voor de kunst. Naast een atelier voor William Singer is er ook een *art gallery*, die als museumzaal wordt ingericht met een deel van de imposante kunstverzameling van de Singers.

Er hangen schilderijen van bevriende kunstenaars als Jaap Dooijewaard en Marius Bauer, maar ook van Franse meesters uit de 19de eeuw, waaronder de beroemde beelden van Auguste Rodin: *De Denker* en *Eva*. Hoewel William Singer zelf ook in neo-impressionistische stijl schildert, verzamelen William en Anna geen werk van de modernisten die in Laren komen schilderen. Abstracte kunst keuren ze zelfs helemaal af en komt er bij hen niet in!

De *art gallery* in de nieuwe villa van de Singers in Blaricum, circa 1937.
Foto archief Singer Laren.

Vraag 7.

Welke functie(s) heeft Villa Nederheem sinds de bouw in 1937 gehad?

- A. Woonhuis
- B. Gemeentehuis
- C. Luxe appartementencomplex
- D. Alle bovenstaande functies

10. EVERT PIETERS: ACHTEROM 13, BLARICUM

In het huis dat ingeklemd ligt tussen het Achterom, het einde van de Mosselweg en de Bergweg woont vanaf 1897 de schilder Evert Pieters. Pieters schildert eerst vooral figuurstukken en interieurs met moeders en kind in vrij donkere kleuren. Ook schildert hij 's zomers strandgezichten in Katwijk aan Zee. Vanaf ongeveer 1910 gaat hij moderner schilderen: in lichte, heldere kleuren en met korte, duidelijk zichtbare penseelstreken. Hij schildert dan vooral bloemstillevens en vrouwen en kinderen in boomgaarden en bloeiende tuinen.

Evert Pieters raakt in het Gooi goed bevriend met Anna en William Singer. Zij krijgen weleens een schilderijtje van hem cadeau. Dit zonnige schilderij van zijn tuin met zijn witte huis met blauwe luiken in de achtergrond kopen ze van hem. De twee vrouwen voor het huis zijn Anna Singer (staand) en de vrouw van de schilder Marie Pieters (in gele blouse).

Later woont in dit huis de beroemde striptekenaar Marten Toonder.

Evert Pieters (1856-1932), *Zomerdag*, ca. 1911-1914,
olieverf op doek, 81 x 94 cm, Singer Laren.

11. CO BREMAN: HOEK HOTEL BELLEVUE/ASPERGE-AKKERS, BLARICUM

Tegenover Hotel Bellevue is nog een van de akkers te zien die vroeger rondom de kleine dorpskern van Blaricum verspreid lagen. Rond 1900 is de omgeving van Laren en Blaricum veel landelijker dan nu. Tot 1880 liggen tussen de twee dorpskernen alleen een zandpad en heidevelden. Door de komst van kunstenaars en forenzen worden er steeds meer huizen gebouwd, waardoor de dorpen uiteindelijk aan elkaar vastgroeien.

Op de arme zandgrond wordt in die tijd voornamelijk boekweit verbouwd. De kunstenaar Co Breman legt de bloeiende boekweitvelden prachtig op doek vast. Als een ware impressionist schildert hij de werking van het licht op verschillende momenten van de dag, bij het krieken van de dag en in de namiddag.

Co Breman (1865-1938), *Namiddag, Blaricum*, 1903, olieverf op doek, 26 x 54 cm, Singer Laren.

Vraag 8.

Kijk naar het huis en de afbeelding van het schilderij 'Zomerdag'. Wat herken je van het huis op het schilderij? Is er nog iets hetzelfde gebleven of is het helemaal anders en onherkenbaar?

12. HUIS HILDEBRAND, BLOEMLANDSEWEG 3, 1261 BA BLARICUM

Begin jaren 30 krijgt Gerrit Rietveld de opdracht om een nieuwe woonhuis te ontwerpen voor de kinderboekenschrijver A.D. Hildebrand, bekend van o.a. de boekenserie Bolke de Beer. Rietveld, die in Utrecht al het inmiddels beroemde Schröderhuis had gerealiseerd, gaat met de opdracht aan de slag. Als architect van het 'Nieuwe Bouwen' staat bij Rietveld functionaliteit voorop. Hij past in zijn ontwerpen heldere, geometrische vormen toe en gebruikt moderne materialen en technieken. Glas en staal in plaats van baksteen en riet.

Gerrit Rietveld, Huis Hildebrand, 1935. Foto website Vereniging Hendrick de Keyser.

13. HUIZERHOOGT

We verlaten Blaricum in de richting van Huizen en rijden over het Huizerhoogt. Op deze heuvel in het landschap is begin jaren 30 een aantal nieuwe huizen gebouwd. In een van hen vindt de modernist Leo Gestel onderdak. Sinds 1900 had Gestel geëxperimenteerd met alle nieuwe kunststijlen, van kubisme en futurisme tot expressionisme, en nu, in de jaren 30, gaat hij weer in een realistische stijl werken. Hier tekent en schildert hij paarden en koeien op de Meent. Ook gaat hij regelmatig naar Huizen en Bunschoten-Spakenburg om de vissers te tekenen. Vlakbij huis tekent hij zijn uitzicht op het besneeuwde dorp Blaricum.

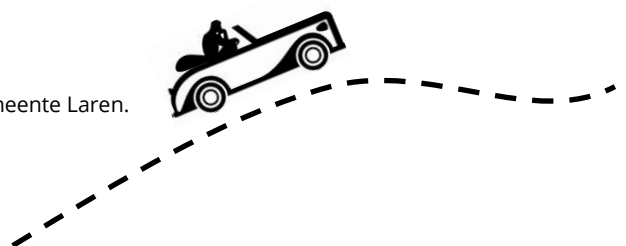
Leo Gestel (1881-1941), *Sneeuw in Blaricum*, 1937, zwart krijt op papier, 73,5 x 99 cm, Singer Laren, bruikleen Collectie Regnault.

14. HUIZER MUSEUM, ACHTERBAAN 82, HUIZEN

In het Huizer Museum kom je meer te weten over de geschiedenis van het dorp Huizen en de omliggende regio. Kunstenaars kwamen hier graag de authentieke leefwijze van de bevolking tekenen en schilderen. De vrouwen en meisjes in het dorp droegen klederdracht met gesteven kanten kappen. De schilder Wally Moes, die vanaf 1884 in Laren woont, ontdekt in Huizen een van de breischolen. Ze vertelt niemand waar die breischool is om te voorkomen dat collega-kunstenaars er ook gaan werken. Aan het eind van haar leven geeft Wally Moes haar herinneringen aan het Gooi uit in boekvorm. Daarin vertelt ze heel kleurrijk over wat haar en andere kunstenaars zo aantrok in het kunstenaarsdorp Laren.

Wally Moes (1856-1918), *Breischool te Huizen*, ca. 1890, krijt en houtskool op papier, 56 x 63 cm, Singer Laren, bruikleen gemeente Laren.

15. BOTTERWERF, HAVENSTRAAT 311, HUIZEN

Tot de aanleg van de Afsluitdijk ligt Huizen aan de Zuiderzee. De bevolking leeft er vooral van de visserij. Veel kunstenaars die in het Gooi komen schilderen, zijn geïnteresseerd in het authentieke vissersleven. Ze tekenen en schilderen niet alleen de vissersboten, maar ook de markante koppen van de vissers.

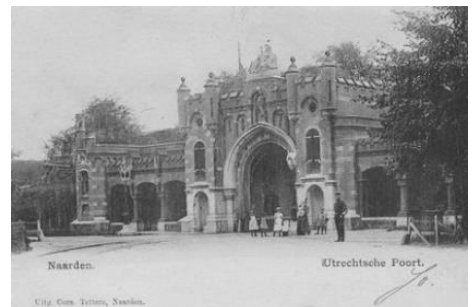

Gustave De Smet (1877-1943), 'Vissersschuiten Huizen binnenkomende', 1916, olieverf op doek, 70 x 80 cm, Singer Laren, schenking Renée Smithuis.

16. UTRECHTSE POORT, NAARDEN VESTING

De aanleg van de Gooische Stoomtram verloopt niet gemakkelijk in de vestingstad Naarden. Om de tram een bocht te kunnen laten maken, moet er zelfs een hoek van een gebouw worden afgebroken. Wanneer je nu vanuit Huizen via de Utrechtse Poort de vesting binnenrijdt, kan je je een voorstelling maken van hoe krap de bochten en smalle straatjes voor de tram waren.

De Gooische stroomtram zorgt ervoor dat veel toeristen Naarden ontdekken. Het is nog altijd een prachtig bewaarde vestingstad. Je kunt er heerlijk wandelen over de vestingwallen en beklinkerde straatjes.

De Utrechtse Poort, foto Historische Kring Bussum.

Vraag 9.

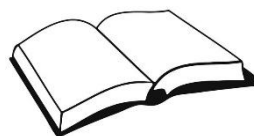
Welke beroemde interieurarchitect, die in oktober 2020 overleed, heeft hier in Naarden al meer dan twintig jaar een woonwinkel en showroom? Los de rebus voor het antwoord.

P = J

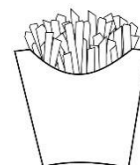

M = D

- EK

+

**F = V
- T**

17. JAN VETH: PARKLAAN 35, BUSSUM

In het Gooi kom je veel bijzondere huizen tegen die door architecten voor kunstminnende stadsbewoners ontworpen zijn. In 1888 gaat de pasgetrouwde schilder, graficus en kunstcriticus Jan Veth aan de Parklaan 35 in Bussum wonen. In 1902 laat hij zijn huis grondig verbouwen door de architect en meubelontwerper Karel de Bazel (1869-1923). Handelsmerk van De Bazel is dat de villa, die de naam Onder den Akker krijgt, van buiten en binnen een totaalontwerp moet zijn. Alles wordt door De Bazel op maat ontworpen, inclusief de vloeren, wanden, trappen en schouwen. Een paar jaar later ontwerpt de architect ook nog een nieuw atelier dat het oude houten atelier van Veth vervangt.

Veth komt in 1885 naar het Gooi om landschapschilder te worden en volgt lessen bij Anton Mauve.

Mede door de aanwijzingen van Mauve schildert Veth tijdelijk in een meer schetsmatige, impressionistische schilderijstijl, zoals in dit kleine intieme portretje van een Larens meisje.

Uiteindelijk specialiseert hij zich in realistische portretten. Hij vereeuwigt vele bekende Nederlandse tijdgenoten en groeit uit tot een succesvol kunstenaar met een uitgebreid netwerk in de kunstwereld. Zijn atelier in Op den Akker wordt een belangrijke ontmoetingsplek voor kunstenaars, schrijvers, denkers en musici, onder wie Frederik van Eeden.

Jan Veth (1864-1925), *Larens meisje met korenbloemen*, ca. 1886, olieverf op doek, 29,5 x 24,5 cm, Singer Laren.

18. VILLA MEENTWIJCK, GROOT HERTOGINNELAAN 34A, BUSSUM

Ook villa Meentwijk uit 1912 is ontworpen door Karel de Bazel (1869-1923). De naam is gebeiteld in de bakstenen kolommen aan weerszijden van het pad naar de hoofdingang van het huis. De naam verwijst naar de gemeenschappelijke weidegronden in het Gooi: 'meenten'.

De Bazel gebruikt in dit ontwerp traditionele oudhollandse elementen als baksteen, uitkragende rietgedekte kappen, glas-in-loodramen, houten luiken en zwartwit geblokte vloeren. In deze zogenaamde landhuisstijl worden veel villa's in het Gooi gebouwd. De symmetrische plattegrond van het huis is opgebouwd uit geometrische vormen die de verhoudingen van alle onderdelen van het ontwerp bepalen. Het kleinste vierkant in het ontwerp zijn de vloertegels in het huis.

Oude ansichtkaart van villa Meentwijk. Foto website Stichting Historische Interieurs in Amsterdam

19. CONSTANT GABRIEL: VOORSTE MOLEN, GABRIËLWEG 8, 1241 ND KORTENHOEF

De omgeving van Kortenhoef en de Loosdrechtse plassen is sinds eind 19de eeuw in trek bij kunstenaars die er graag rechtstreeks naar de natuur willen werken. De Voorste Molen, een rietgedekte grondzeiler uit 1635, is in die tijd vereeuwigd door de Haagse-schoolschilder Constant Gabriël. Gabriel woont in die tijd in Brussel, maar 's zomers komt hij graag inspiratie opdoen en schetsen in de natuur in de omgeving van Abcoude, Kortenhoef en Kampen.

Dit schilderij is in 1889 aangekocht door het Rijksmuseum. Het hangt het nu meestal op zaal op de afdeling 19de eeuw

Paul Joseph Constantin Gabriël (1828-1903), *In de maand juli: Een molen aan een poldervaart*, ca. 1889, olieverf op doek, 102 x 66 cm, Rijksmuseum Amsterdam.

20. DIRK SMORENBERG: HORNDIJK 3, KORTENHOEF

Honderd jaar geleden ontdekt Dirk Smorenberg het schilderachtige Loosdrecht tijdens een autotochtje. 'Toen stond het voor mij vast: Hier zou ik voortaan schilderen', blikt hij later terug. In 1920 betreft hij een prachtig gelegen huis bij de driesprong aan het begin van de Horndijk. De achtertuin grenst aan de Loenderveense Plas en aan de voorzijde van het huis ligt de Vuntusplas met een prachtig uitzicht op de kerk van Oud-Loosdrecht.

Smorenberg gaat vaak met een roeibootje de plassen op om de waterlelies te schilderen.

Hij verkoopt zijn schilderijen in een etalage aan de straatkant van zijn huis. In de jaren 30 adverteert hij zelfs regelmatig met de 'Permanente Tentoonstelling' in zijn atelier. Zo verkoopt hij veel van zijn gematigd moderne, vooral 'prettig-kleurige' schilderijen.

Dirk Smorenberg (1883-1960), *Waterlelies*, ca. 1935, olieverf op doek, 62 x 83 cm, Singer Laren.

Vraag 10.

Van waaruit schilderde Dirk Smorenberg zijn bekende schilderijen van waterlelies?

- A. Uit zijn atelierraam
- B. Vanaf de steiger voor zijn huis
- C. Uit een roeibootje
- D. Vanaf een luxe jacht

21. WILLEM DUDOK: RAADHUIS, DUDOKPARK 1, HILVERSUM

Bij een autotocht over kunst en architectuur in het Gooi is het Raadhuis in Hilversum (1931) onmisbaar. Het is het belangrijkste bouwwerk van de architect Willem Marinus Dudok. Het is gebouwd in een parkachtige omgeving (een villawijk uit het einde van de 19de eeuw) op het voormalige landgoed "Den Witten Hull" dat in 1923 door de gemeente werd aangekocht. De funderingen van landhuis "Witten Hull", dat voor het Raadhuis afgebroken werd, zijn nog steeds zichtbaar in het souterrain waarin tegenwoordig het Dudok Architectuur Centrum gehuisvest is.

De ontwerpen van Dudok zijn gezichtsbepalend voor de stad Hilversum. De wijken, scholen en andere openbare gebouwen in deze gemeente vormen samen het levenswerk van deze belangrijke 20ste-eeuwse architect.

Vraag 11.

Doe een gok. Hoeveel gebouwen heeft Dudok voor de stad Hilversum ontworpen?

- A. 25
- B. 50
- C. 75
- D. 100

22. BART VAN DER LECK: MUZIEKCENTRUM VAN DE OMROEP, HEUVELLAAN 33, HILVERSUM

Eerder hebben we kennisgemaakt met de kunstenaar Bart van der Leck (1876-1958) en zijn abstracte composities. Na 1918 gebruikt hij de geometrische kleurvlakjes op een witte achtergrond om herkenbare motieven uit de zichtbare werkelijkheid te verbeelden. Hoe gefragmenteerd ze ook zijn weergegeven, de figuren en voorwerpen zijn altijd direct herkenbaar. Van der Leck voert zijn werkwijze ook consequent door in toegepaste kunst: van kleine tegeltjes tot wandkleden. Hier zie je een monumentaal tegeltableau aan de buitengevel van het Muziekcentrum van de Omroep (MCO), dat is gebouwd volgens Het Nieuwe Bouwen (zie punt12, p. 13).

Bart van der Leck ontwerpt het tableau in opdracht van de VARA, de omroep die van 1929 tot 1991 op dit adres is gevestigd. Het tegeltableau wordt in 1958 uitgevoerd, het jaar waarin Van der Leck overlijdt.

Vraag 12.

Het kunstwerk beeldt met gekleurde tegels de omroepgeschiedenis van de VARA uit.

Welke twee muziekinstrumenten herken je in het tegeltableau? En wat doen de twee figuren dat bij het werk van een omroep past? Bespreek met elkaar wat jullie allemaal ontdekken.

23. JAN SLUIJTERS, HILVERSUMSEWEG 22, LAREN

LET OP: dit huis rijd je vanuit Hilversum naar Laren gemakkelijk voorbij. Je moet als rijder even over je schouder kijken om het goed te kunnen zien.

In april 1909 huurt de Amsterdamse schilder Jan Sluijters een kamer in het pension Villa Vita Nuova aan de Hilversumseweg. Sluijters is op dat moment samen met Leo Gestel en Piet Mondriaan een van de 'ultramoderne' schilders in Amsterdam. Met hun felle kleurgebruik en opvallende penseelstreken gaan ze nog een stapje verder dan de Gooise lichtschilders Breman en Hart Nibbrig. Tijdens zijn verblijf in Laren tot 1911 schildert Sluijters een serie stralende landschappen waarin hij de sensatie wil verbeelden die hij in de Gooise natuur ondergaat. Op het schilderij hieronder zie je het vrije uitzicht dat hij uit Villa Vita Nuova had. Nu ligt daar de Rijksweg A1 met op- en afrit Laren/Mediapark.

Jan Sluijters (1881-1957), *Landschap bij Laren met fietsers*, ca. 1910-1911, olieverf op doek, 51,4 x 71 cm, Singer Laren, schenking Collectie Nardinc.

Vraag 13.

Hoe kan je aan dit schilderij zien dat het geschilderd is in de moderne tijd?

- A. Fabrieken en giftige stoffen in de lucht
- B. Vrouwen op de fiets, elektriciteitspalen, sportvelden
- C. Geasfalteerde weg
- D. Graafmachines

24: SINT JAN: BRINK 31, LAREN

Al sinds de middeleeuwen (ca. 1300) is er een kerk tussen Hilversum en Laren waar de heilige Jan (Johannes de Doper) wordt vereerd. Al eeuwenlang wordt in Laren ieder jaar op de zondag het dichtst bij de naamdag van Johannes op 24 juni de Sint Jansprocessie gehouden. Het is de enige katholieke processie in Nederland boven de rivieren.

In de bloeitijd van kunstenaarsdorp Laren staat aan de Brink nog een zogenaamde Waterstaatskerk die in 1845 wordt gebouwd. Deze kerk is in de jaren '20 afgebroken om plaats te maken voor de huidige imposante basiliek in neogotische stijl naar ontwerp van architect Wolter te Riele (1867-1937).

In 1892 begint de Larense kunstenaar Gijs Bosch Reitz aan een groot schilderij van de toenmalige Sint Janskerk waarop hij de Laarders in beeld brengt die na afloop van de zondagse mis de kerk uitkomen, gekleed in hun beste pak en typische klederdracht. Met zijn gestileerde, tekenachtige schilderstijl schept Bosch Reitz een statige sfeer. Daarmee verbeeldt hij de vroomheid van de Larense bevolking.

Gijs Bosch Reitz (1860-1938), *Kerkuittgang van de oude Sint-Janskerk te Laren*, 1892-1893, olieverf op doek, 91 x 136 cm, Singer Laren.

Vraag 14.

Hoe hoog zijn de twee torens van de basiliek?

- A. 25 meter
- B. 40 meter
- C. 50 meter
- D. 60 meter

25: LOU LOEBER: NEDERLANDSE HERVORMDE KERK (JOHANNESKERKJE)

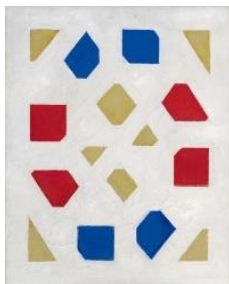
Lou Loeber was niet gelovig, maar socialiste in hart en nieren. Toch schildert ze net als veel andere kunstenaars in het Gooi het 15de-eeuwse Johanneskerkje. Ze heeft het kerkje met de ingang onder de klokkentoren sterk vereenvoudigd weergegeven in geometrische kleurvlakken. De verschillende kleurvlakken onderscheidt ze van elkaar met verticale en diagonale lijnen die de statige compositie levendiger maakt en daarmee spannender om naar te kijken. In eerste opslag lijkt de compositie symmetrisch, maar kijk eens goed, zijn de linker- en de rechterhelft echt aan elkaar gelijk? Van dit schilderij maakt ze verschillende exemplaren.

Lou Loeber (1894-1983), *Kerkje in Laren*, 1925, olieverf op papier op board, 48,5 x 40 cm, Singer Laren.

Vraag 15.

Welk van onderstaande schilderijen is volledig abstract?

A.

B.

C.

EINDPUNT SINGER LAREN, OUDE DRIFT 1, LAREN

Dit is het einde van de autopuzzeltocht. We hopen dat je het een leuke activiteit vond.
Je bent van harte welkom bij Singer Laren, zonder kaartje kan je de tuin, shop en foyer bezoeken.
Het museum is dagelijks open van 11 tot 17 uur (behalve maandag).

De antwoorden van de puzzeltocht zijn te vinden op www.singerlaren.nl/antwoordenautopuzzeltocht

COLOFON

Samenstelling en ontwerp:

© Singer Laren, www.singerlaren.nl

Roadbook: www.autopuzzeltocht.nl

Singer Laren heeft geprobeerd alle rechthebbenden van het beeldmateriaal te achterhalen. Dit is niet in alle gevallen gelukt. Voor zover personen auteursrechtelijke aanspraken menen te hebben, kunnen zij contact opnemen met Singer Laren.

Verder lezen:

Over Karel de Bazels Villa Meentwijck:

<http://www.historischeinterieursamsterdam.nl/huizenportret/villa-meentwijck-door-karel-de-bazel/>

Over Gerrit Rietvelds Huis Hildbrand:

<https://www.hendrickdekeyser.nl/de-huizen/huis-hildebrand>

Over kunstenaars in het Gooi:

<https://devalk.om/kunstenaars>

Afbeeldingen (details) titelpagina van boven naar beneden:

Jan Sluijters (1881-1957), *Landschap bij Laren met fietsers*, ca. 1910-1911, olieverf op doek, Singer Laren, schenking Collectie Nardinc.

Willem Steelink jr. (1856-1928), *Larense schaapskooi*, 1897, waterverf op karton, 492 x 720 mm, Singer Laren.

Lou Loeber (1894-1983), *Kerkje in Laren*, 1925, olieverf op papier op board, 48,5 x 40 cm, Singer Laren.

Co Breman (1865-1938), *Boerenerf*, 1899, olieverf op doek, 142 x 101,5 cm, Singer Laren.